

's-Hertogenbosch

Fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch

Hoe gaan we hier samen voor zorgen?

Voorwoord

Voor u ligt de visie op wonen en zorg van de gemeente 's-Hertogenbosch. Een visie op hoe we fijn oud worden in onze wijken en dorpen. Een visie die we samen opstelden: met honderden inwoners, tal van maatschappelijke organisaties, onze zorg- en welzijnspartijen, woningcorporaties en de gemeente. Omdat fijn samen oud worden vraagt om gedeelde visie én om gedeelde inzet.

Wat voor u ligt is daarom meer dan een lijstje met afspraken, bijvoorbeeld over hoeveel zorgwoningen we nodig hebben. Veel meer schetsen we een richting die we samen uit willen. Hoe we het samen willen doen - als we straks met meer mensen met ruime levenservaring zijn en minder handen aan het bed hebben.

Daarom bieden we u met trots en ambitie een woonzorgvisie aan die bestaat uit drie delen:

- 1) wat we willen;
- 2) hoe we dat samen gaan doen;
- 3) de uitvoeringsagenda waarmee we dat gaan waarmaken.

Fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch, dat is wat wij willen!

Namens alle partijen die bij de totstandkoming betrokken waren:

Onze inwoners en leden van het eerste Bossche burgerberaad

Huub van Mackelenberg, voorzitter eerste Bossche burgerberaad

Onze maatschappelijke initiatieven

Wim Markerink, voorzitter Seniorenplatform 's-Hertogenbosch

De zorg- en welzijnspartijen vertegenwoordigd in Zorgzaam 's-Hertogenbosch e.o.

Regien Kievits, voorzitter Zorgzaam 's-Hertogenbosch e.o.

De woningbouwcorporaties vertegenwoordigd in het Stedelijk Huurdersplatform

ValidSigned door C.J.M. Beukeboom op 25-02-2025

Charlotte Beukenboom, bestuurder Zayaz

De huurders, vertegenwoordigd in het Stedelijk Huurdersplatform

Diny Peters, voorzitter

Gemeente 's-Hertogenbosch

Pieter Paul Slikker, wethouder

Wat wij willen - **Onze visie**

Fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch

Goed nieuws! We worden ouder, we mogen langer van het leven en van elkaar genieten. Daarmee vormen ouderen een steeds grotere groep in onze gemeenschap. Vaak staan ze tot op hoge leeftijd midden in het leven. Zijn ze actief bij verenigingen en in onze buurten, een bron van kennis, levenservaring en liefdevolle inzet voor familie, vrienden en anderen.

Naast een enorm potentieel brengt het ouder worden van de bevolking ook uitdagingen met zich mee¹. Want terwijl het aantal oudere inwoners groeit, daalt het aantal inwoners dat werkt – ook in zorg en welzijn. En tegelijkertijd is voor sommige ouderen de gezinswoning met trap, drempels en tuin niet meer zo praktisch. Ook vragen lichamelijke klachten en last van het geheugen soms om een steuntje in de rug. Of in een latere fase om professionele zorg.

De verzorgingsstaat heeft, met minder zorg- en welzijnswerkers, daarop niet meer alle antwoorden. Dat is een gegeven. Als we de zorgzame samenleving blijven organiseren zoals we dat de afgelopen

decennia gewend waren, komen we handen tekort. Dan vragen we te veel van zorgwerkers en mantelzorgers – zoals we ook nu al zien dat het soms piept en kraakt in de zorg of bij mensen thuis.

Daarom slaan we samen een andere weg in. Als inwoners, maatschappelijke initiatieven, zorg- en welzijnspartijen, woningbouwcorporaties en gemeente. Samen fijn oud worden in 's-Hertogenbosch, dat is wat wij willen. In een zorgzame gemeenschap, die het tekort aan handen in de zorg niet alleen opvangt met slimmer organiseren, minder bureaucratie en meer technologie – maar ook met meer zorgzaamheid voor elkaar.

Het burgerberaad gaf met haar 34 aanbevelingen de hoofdrichting aan: samenwerken, maatschappelijk initiatief in wijken en dorpen groter maken, gemeenschappelijk wonen stimuleren, elkaar ontmoeten in gezonde en actieve buurten, vrijwilligers en mantelzorgers steunen, meer doen voor elkaar en voor mensen die er zelf of met hulp van anderen niet uit komen zorgzaamheid altijd blijven regelen.

We beginnen daarbij bepaald niet op nul. Van Oosterburen, Boschgaard tot Alexanderven – we zijn al begonnen met gemeenschappelijk wonen. Van Zuiderschans tot Annenborch en Sint Jozefoord – fijn oud worden als het thuis niet langer gaat,

maar wel midden in de gemeenschap, dat doen we al. En of het nu de HEVO, op de Koffie bij Annie of de ouderenactiviteiten in de Orhan Gazi zijn – in alle wijken en dorpen nemen inwoners zelf de meest prachtige initiatieven.

Dat doen we ook gewoon als burens – op elkaar letten, elkaar de helpende hand uitsteken. De hoofdambitie die we allen onderschrijven is dan ook om die mooie beweging aan te moedigen en sterker te maken.

De aanbevelingen van het eerste Bossche burgerberaad en de vele gesprekken onderling geven ons de volgende ambities:

Onze principes voor fijn oud worden in gemeente 's-Hertogenbosch

- 1: We zien ouder worden niet als probleem, maar als verrijking voor ons allemaal.**
Omdat we langer de kennis, levenslust, ervaring, liefde en inzet van velen mogen genieten;
- 2: We geloven in de beweging van ik naar wij,** van individuele zelfredzaamheid met behulp van zorg en welzijn, naar sociale samenredzaamheid met steun van elkaar en alle betrokken partners;
- 3: We staan pal voor liefdevolle zorg voor hen die het niet zelf redden,** zodat ook mensen zonder sterk netwerk en met een grotere zorgvraag fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch;
- 4: We, inwoners, maatschappelijke initiatieven en professionele organisaties werken samen in de wijk,** een samenwerking die per wijk of buurt anders kan en mag zijn omdat we bouwen op gemeenschappen, want dichtbij is de band het sterkst;
- 5: We hebben oog voor de kracht van verscheidenheid** en brengen mensen bij elkaar, want onze samenleving kent veel verschillende culturen die ons leven kunnen verrijken;
- 6: We wonen langer thuis in onze buurt met voldoende steun** van maatschappelijk en professioneel initiatief, technologie of in een passende woning elders in de buurt waar nodig, passend bij ieders eigen behoefte;
- 7: We bouwen nieuwe woningen die geschikt zijn om oud te worden** - vaker geclusterd, zonder drempels en trappen, die zorgverleners helpen om thuis hulp en ondersteuning te bieden, met meer ruimte om gemeenschappelijk te wonen voor jong en oud, arm en rijk;
- 8: We werken aan een gezonde leefomgeving die ontmoeten, bewegen en gezond leven stimuleert,** dat zijn immers dé dingen die bijdragen aan gezond en gelukkig oud worden;
- 9: We zorgen goed voor de mensen die voor ons zorgen,** met werkgevers en het onderwijs maken we 's-Hertogenbosch een prachtige plek om te werken, samen met inwoners en maatschappelijke initiatieven, in krachtige wijken, niet gehinderd door bureaucratie.

¹ Voor meer informatie en cijfers, zie de infographics vanaf pagina 32.

Hoe we dat samen gaan doen - **Onze werkwijze**

Fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch

Fijn oud worden in onze wijken en dorpen vraagt inzet van velen. En om het samen te doen moeten we elkaar kennen en ook samen sturen. Daar is winst te behalen.

We zijn het samenwerken een beetje verleerd. Dat is niet zo gek, want de overheid heeft ook meer beloofd dan ze waar kan maken. Alsof zij alle problemen kan oplossen. Sterker nog, als de gemeenschap zelf iets wilde doen, zat de overheid wel eens in de weg of nam zij het over. Dat willen we anders doen. De vraag vanuit de samenleving laat zich niet in sectoren vangen, maar raakt alle domeinen. Dat vraagt om meer, maar vooral ook anders samenwerken dan we jaren gewend waren.

Maar anders werken vraagt ook tijd. De komende jaren bouwen we aan een aanpak met al onze partners én met onze inwoners. In dat proces zullen we leren van onze ervaringen. Om elkaar weer beter te vinden, moeten we eerlijk zijn over wat we wel en niet kunnen. Zowel de gemeente, zorg- en welzijnspartners als inwoners. We moeten ons voortaan meer afvragen 'wat kan ik bijdragen zodat we samen de goede dingen doen?'

Flexibel en dynamisch

Het lijkt heel logisch, dat je tijdens het bouwen aan een aanpak veel bijleert en geleerde lessen toepast in de praktijk. Toch is dat vaak niet hoe het gaat. Er zijn in het verleden nogal wat plannen gemaakt voor de lange termijn, die snel door de actualiteit werden ingehaald. Er doen zich tenslotte steeds nieuwe ontwikkelingen voor die bedreigingen, maar ook kansen met zich mee brengen, zoals: de oorlog in Oekraïne, Covid19, de energiecrisis, technologische ontwikkelingen en toepassingen van AI. Een langjarige aanpak vraagt dus om flexibiliteit en mogelijkheden om met elkaar bij te sturen. Het moet mogelijk zijn om in te spelen op nieuwe kansen en nieuwe vraagstukken.

We gaan het nog meer dan we al gewend waren, samen doen. Binnen de rijke bestaande overlegstructuren die we kennen zoals Zorgzaam 's-Hertogenbosch e.o., het Driepartijenoverleg, De Bossche Woontafel, de Bossche bouwsociëteit, het seniorenplatform en het Netwerk Informele Ontmoeting, maar ook daarbuiten.

Daarbij mogen we rekenen op de Monitorgroep van het Bossche burgerberaad – de afvaardiging van de deelnemers die vooralsnog meerdere keren per jaar met bestuur en organisatie bijeenkomt om de beweging gaande te houden. We nodigen ze uit bij overlegtafels en benutten de ervaring van de leden van het burgerberaad en andere inwoners bij de uitvoering.

Een lerende aanpak

De uitvoeringsagenda is een momentopname. Tijdens de uitvoering van deze acties ontstaan er nieuwe inzichten. We leren van wat we tegenkomen en bouwen voort op die inzichten, zodat we steeds een stap verder komen en scherp blijven op onze ambities.

Daarom stellen we iedere twee jaar de gestelde doelen en de uitvoeringsagenda opnieuw vast. Belangrijk is dat we dat blijven doen met alle stakeholders én inwoners. Zo blijven we werken in de geest van het 'Bossche burgerberaad' en de 'Dag van Wonen en Zorg'. Ook hierin zoeken we nieuwe manieren om verbanden tussen sectoren, organisaties en inwoners te versterken. Want alleen als we elkaar vinden, houden we de beweging vast.

Onze visie op fijn oud in de gemeente 's-Hertogenbosch vraagt om een andere houding van organisaties én de mensen die daarin werken. Zo willen van elkaar lerend, elkaar scherp houdend/ én stimulerend verder.

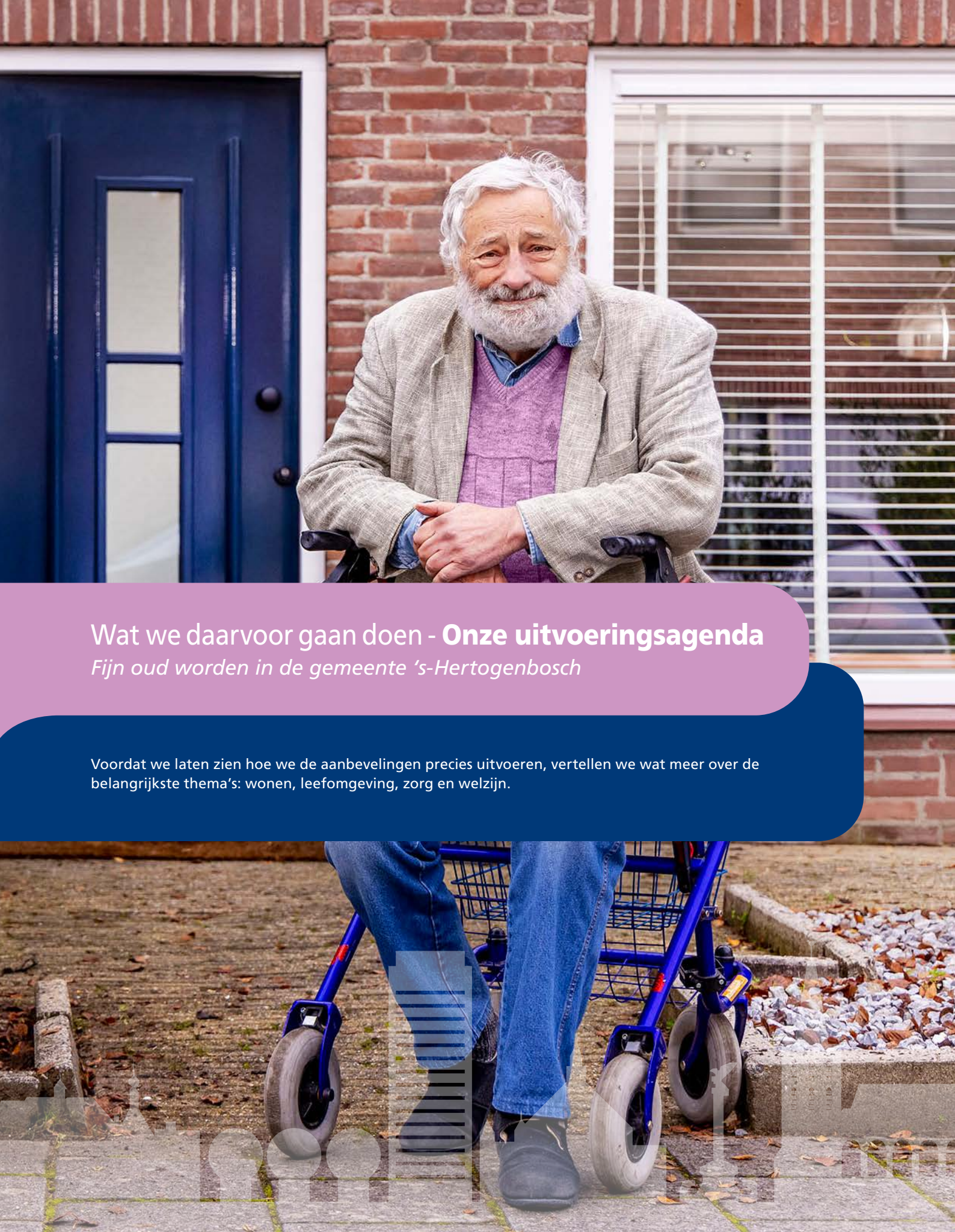
We benutten bestaande budgetten

Veel van wat er in de uitvoeringsagenda is opgenomen kost geld. Veel geld. Maar niet persé extra geld. Alleen al bij de gemeente gaat er jaarlijks veel geld om, net als bij zorg- welzijns- en woningbouwpartijen. Voor een belangrijk deel wordt dat geld ook nu al besteed aan liefdevolle zorg en een fijn thuis. Ook zijn er vanuit het Rijk allerlei mogelijkheden waar geld beschikbaar is, zoals het Integraal Zorg Akkoord. De kunst is dus niet meer geld, we weten immers dat we dat de komende jaren vanuit het Rijk niet hoeven ter verwachten, maar het beter benutten van wat we hebben en sterker samenwerken om onze kracht te bundelen.

Wél is er capaciteit en organisatiebudget nodig om de beweging die we met het burgerberaad en de Dag van Wonen en Zorg hebben ingezet, gaande te houden. We stellen voor om hiervoor in elk geval tot 2030 middelen beschikbaar te stellen.

Samen doen, samen sturen, samen financieren – dat is hoe we samen willen werken aan een zorgzame gemeente 's-Hertogenbosch.

Wat we daarvoor gaan doen - **Onze uitvoeringsagenda**

Fijn oud worden in de gemeente 's-Hertogenbosch

Voordat we laten zien hoe we de aanbevelingen precies uitvoeren, vertellen we wat meer over de belangrijkste thema's: wonen, leefomgeving, zorg en welzijn.

Wonen en Leefomgeving

Steeds minder ouderen met een zorgvraag komen in een verpleeghuis terecht. Er zijn simpelweg te weinig mensen die in de zorg kunnen werken. Daarom zullen we op een andere manier moeten bereiken dat alle ouderen de ondersteuning en zorg krijgen die ze nodig hebben.

Woningvoorraad: nieuwbouw en bestaande bouw

Het is belangrijk dat er genoeg woningen worden gebouwd die geschikt zijn voor ouderen om zelfstandig in te wonen.

In 2040 is naar verwachting de helft van alle huishoudens een eenpersoonshuishouden, waaronder veel ouderen. En veel alleenstaande ouderen wonen in grote gezinswoningen die goed pasten toen de kinderen nog thuis woonden, maar die nu te groot en soms ongeschikt zijn.

Op grond van de Rijksdoelstelling moeten er in de periode van 2022 tot en met 2030 bijna 900.000 woningen gebouwd worden, waarvan 290.000 woningen voor ouderen. Dus ongeveer een derde deel. Woningen die goed toegankelijk zijn, die ertoe uitnodigen om elkaar te helpen en waar mensen uit de zorg snel en handig meerdere bewoners kunnen bereiken. Concreet vertaald naar de opgave voor gemeente 's-Hertogenbosch gaat het om:

- 1.870 nultredenwoningen: de woning en alle interne voorzieningen zijn in deze woningen zonder trap te bereiken;
- 725 geclusterde woningen: dit zijn minimaal nultredenwoningen, maar geclusterd bij elkaar gebouwd, waarbij een accent ligt op ontmoeten en gezamenlijkheid. Er is ruimte voor ontmoeting in pandig of in de directe nabijheid;
- 390 verpleegzorgplekken: dit zijn woonplekken waar in een thuissituatie zwaardere zorg geleverd kan worden. De helft van deze woningen valt binnen de sociale huursector.

Het woningbouwprogramma bestaat voor een belangrijk deel uit appartementen (ongeveer 80% van alle nieuwbouwplannen). Daarmee wordt ruimschoots voldaan aan de opgave om voldoende nultredenwoningen toe te voegen. De opgave voor de komende jaren ligt vooral op geclusterde woningen en verpleegzorgplekken. Een deel van de plannen voor de komende jaren is al concreet en vastgesteld. Deze 'harde' plannen stellen we niet ter discussie. Bij nieuwe projecten en gebiedsontwikkelingen nemen we de opgave voor geclusterde woningen en verpleegzorgplekken mee. Gezien de grote toename van het aantal ouderen kan de veranderende woonbehoefte niet met nieuwbouw alleen worden opgelost. Een groot deel van de ouder wordende inwoners wonen nu én straks in de woningvoorraad van vandaag.

De gemeente zoekt ook samen met de woningcorporaties naar mogelijkheden om bestaande huizen beter te benutten. Denk hierbij aan gebouwen waarin ouderen en jongeren samenwonen (hospitaverhuur), aan woningsplitsing, woningdelen, kamerverhuur en mantelzorgwoningen. Door middel van woningaanpassingen kan in veel gevallen ook de huidige woning beter geschikt worden gemaakt. Met name in de wijken en dorpen van de gemeente, waar doorgaans meer ruimte in en rondom de woning is, ontstaat de vraag naar mogelijkheden om (pre-)mantel(zorg)wonen mogelijk te maken.

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft in het najaar van 2024 regels gemaakt waardoor er meer mogelijk is.

We zien dat het voor ouderen soms ook lastig is om een geschikte woning te vinden om naar te verhuizen, ook al willen sommigen dat best. Er zijn niet genoeg passende woningen of deze staan niet in de eigen vertrouwde buurt. Juist in de bestaande woningvoorraad en bij herontwikkeling of transformatie in de bestaande buurten liggen hiervoor kansen.

Gemeenschappelijk wonen

Steeds meer inwoners willen gemeenschappelijk wonen. Deze woonvormen dragen bij aan de onderlinge verbondenheid en samenredzaamheid. Denk aan hofjes, maar ook aan appartementen met ontmoetingsruimten of een inrichting die uitnodigt tot ontmoeting. Mensen willen iets voor elkaar betekenen en voorzieningen delen. Het eerste Bossche burgerberaad heeft zich er duidelijk voor uitgesproken dat gemeenschappelijk wonen meer mogelijk moet worden gemaakt. Koop en huur en

voor elke portemonnee. De gemeenteraad heeft inmiddels uitgesproken dat de gemeente jaarlijks tenminste vijf gemeenschappelijke woonvormen mogelijk wil maken.

Leefomgeving

Om mee te kunnen doen in de samenleving en langer zelfstandig te kunnen blijven wonen is niet alleen je huis, maar ook de omgeving bepalend. Denk aan de nabijheid van voorzieningen zoals een supermarkt, OV, de apotheek, de huisarts of paramedici.

Om fijn oud te kunnen worden, is een gezonde, groene en bereikbare openbare ruimte onmisbaar. Maar ook een toegankelijke en dementievriendelijke inrichting van de openbare ruimte met logische indeling en duidelijke verwijzingen zijn cruciaal. Net als overzichtelijk, en veilig verkeer en het creëren van sociale ontmoetingsplekken. Denk daarbij aan bijvoorbeeld bankjes langs wandelroutes als buurthuizen, wijkcentra en andere clubs- en verenigingen en bereikbare toiletten. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen moet hier aandacht voor zijn.

Zorg, welzijn en gemeenschap

We gaan zoals gezegd een beweging maken van voor jezelf zorgen met hulp van de overheid en organisaties naar meer voor elkaar zorgen. We zetten in op het versterken van sociale structuren, bewonerscirkels en preventieve gezondheid. Universele preventie die aansluit op wat mensen prettig vinden, zin geeft en motiveert om deel te (blijven) nemen aan de samenleving. Er toe doen, dát maakt gelukkig en daarmee ook gezond(er). Dit onderschrijft het belang van preventie om de zorgvraag te voorkomen, uit te stellen of te vervangen.

Mantelzorgers zorgen graag voor hun naasten en maken een groot verschil voor inwoners die zorg nodig hebben. De ondersteuning van mantelzorgers is van groot belang, omdat het hen helpt om deze gewaardeerde, maar intensieve taak vol te houden. Ondersteuning kan verschillende vormen aannemen, zoals financiële tegemoetkomingen, informatie en advies, respijtzorg (tijdelijke overname van zorg), en emotionele begeleiding.

Professionele ondersteuning blijft natuurlijk altijd nodig. Zorgverleners moeten zo makkelijk en fijn mogelijk kunnen werken en zo min mogelijk tijd kwijt zijn met reizen en administratie.

Inzet van technologie om langer thuis te blijven wonen

Naast de inzet om meer voor elkaar te zorgen, bieden technologie en digitalisering ook kansen om de zorg beter te laten functioneren en bureaucratie te voorkomen. Niet voor niets hanteert het Rijk (programma WOZO VWS) de slogan: ‘zelf als het kan, thuis als het kan en digitaal als het kan’. Technologische hulpmiddelen kunnen mensen ondersteunen en in sommige gevallen de rol van de professional overnemen. Ook biedt het kansen door monitoring op afstand. Ouderen zijn steeds digitaal vaardiger en kunnen het sociaal netwerk ook digitaal onderhouden én bij een ondersteuningsvraag inschakelen. Natuurlijk moeten we hierbij oog hebben voor de schaduwkanten zoals eenzaamheid of juist meer zorgconsults doordat de drempel lager wordt.

Uitvoeringsagenda 2025 – 2026

De acties zijn gebundeld onder de onderstaande thema's

0. Algemeen	13
1. Financiën	13
2. Dementie	14
3. Collectief Wonen	15
4. Mobiliteit	16
5. Digitalisering	18
6. Jong & Oud	20
7. Bureaucratie	21
8. Preventie & Gezondheid	22
9. Huisvesting	25
10. Zorg	27
11. Samenleven, ontmoeten, eenzaamheid	28
12. Vrijwilligers & Mantelzorg	29
13. Leren van andere culturen	30
14. Outside-the-box	31

Onze uitvoeringsagenda

De hiervoor kort geschetste opgaven leiden tot concrete aanbevelingen en acties voor de komende tijd. De uitvoeringsagenda zoals deze nu op papier staat is een momentopname en wordt een dynamisch document dat de komende jaren steeds opnieuw geactualiseerd wordt.

Het Bossche burgerberaad heeft in een prachtig rapport maar liefst 34 aanbevelingen op uiteenlopende thema's gegeven, die het vertrekpunt vormen van deze woonzorgvisie. Sommige aanbevelingen zijn of worden al uitgevoerd. Andere vergen een langere adem. In het uitvoeringsprogramma 2025-2026 zetten we op een rij waar we nu staan en hoe we met de aanbevelingen aan de slag gaan. De thematische indeling van de uitvoeringsagenda sluit aan op de opbouw van het rapport van aanbevelingen van het burgerberaad. De acties die direct uit het rapport voortkomen herkent u aan de **roze kleur** en verwijzingsnummer (**bb #.#**).

Op sommige plekken verwijst de actie naar een concrete sector van de gemeente. Daar is dit aangegeven met: SO (stadsontwikkeling), MO (maatschappelijke ontwikkeling), SB (stadsbeheer)

0. Algemeen

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
0a	Motie: Mooi resultaat van het burgerberaad	Alle aanbevelingen van het eerste Bossche burgerberaad te verwerken in de woonzorgvisie In deze uitvoeringsagenda zijn alle aanbevelingen van het burgerberaad opgenomen. Per aanbeveling staat gemotiveerd op welke wijze of wanneer opvolging wordt gegeven of welke resultaten al behaald zijn.	Gemeente	Voltooid

1. Financiën

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
1a	Kleiner wonen financieel goed regelen (BB, 1.1)	Er is scheefgroei in het wonen. We willen stimuleren dat mensen in een passende woning wonen. Dat vraagt naast het creëren van aantrekkelijk aanbod ook om financieel aantrekkelijke regelingen of arrangementen. Samen met de woningcorporaties onderzoekt de gemeente de effectiviteit van de 65+-verhuisregelingen, waaronder de bestaande financiële voorwaarden zoals de eventuele huurgewinning en de inzet van een verhuiscoach. De gemeente beoordeelt of de verhuiskostenregeling voor verhuizingen binnen de kaders van de Wmo aangepast moet worden bij de jaarlijkse actualisatie van de Wmo-verordening. De gemeente sluit aan bij evenementen die door anderen worden georganiseerd, zoals Koo bij de regionale informatiemarkt van de Rabobank in Nuland 7 december 2024. Eigenaar-bewoners dagen we uit eerder na te denken over hun woonsituatie, zodat zij kunnen anticiperen op de mogelijke toekomstige woonbehoefte (zie ook 8g).	Woningcorporaties, gemeente-MO, hypotheek-verstrekkers	Najaar 2024 e.v.
1b	Versoept subsidies (BB, 1.2)	Bestaande subsidieregelingen zijn nog niet altijd goed bekend en toegankelijk voor inwoners. In 2025 start de actualisatie van deze regelingen. Bij de eerste gelegenheid verwerken we de aanbevelingen van het burgerberaad met oog op de bekendheid en toegankelijkheid van de mogelijkheden. Bijvoorbeeld bij de herijking van Goed voor Elkaar en Jongeren en Right to Challenge en de Algemene Subsidie Verordening, zodat de mogelijkheden beter aansluiten op de wensen van inwoners. Daarnaast is voor de wijk- en dorpsbudgetten al een aanpassing gemaakt in de geest van het advies van het burgerberaad, zie actie 13b.	Gemeente-MO	2025 e.v.

2. Dementie

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
2a	Betere inzetbaarheid van casemanagers (BB, 2.1)	Er bestaat onduidelijkheid over de rol en taak van de casemanagers dementie. We onderzoeken hoe de casemanager op dit moment werkt en wat beter kan. Gemeente en zorgaanbieders stemmen de inzet van de aanpak op dementie samen af. In Zuid en Centrum is de trial Sociale Benadering Dementie (SBD) succesvol afgerond. Met subsidie vanuit ZonMw en een specifieke uitkering domeinoverstijgend samenwerken (SPUK-DOS), zijn nu meerdere organisaties aangesloten. SBD-teams vormen een belangrijke eerste ingang. We gaan de SBD uitrollen over de hele gemeente, beginnend in Noord, waarbij we tegelijkertijd werken aan het vergroten van de bekendheid van de SBD-teams. Het SBD-team is coördinerend en de casemanagers zijn betrokken bij deze aanpak, waarin we versnippering tegengaan en meer duidelijkheid creëren over welke professional leidend is. Ook proberen we routes tot Wmo voorzieningen voor casemanagers dementie beter te laten aansluiten op de hulpvraag voor mensen met dementie (Route-D).	Zorgaanbieders, Jeroen Bosch Huisartsen, gemeente	Doorlopend
2b	Leefbaar leven (BB, 2.2)	Preventie en ondersteuning op het gebied van hersenaandoeningen en ouder worden zijn onvoldoende bekend. We onderzoeken hoe we informatie voor de inwoner beter toegankelijk en beschikbaar kunnen maken naar de inwoners toe. We laten ons inspireren door succesvolle voorbeelden van elders, zoals de geheugenwijzer in de gemeente Vught, en maken verbinding met bestaande informatiepunten zoals de Dementielijn van AlzheimerNL. De huisarts is een belangrijke vindplaats voor informatie hierover. Huisartsen en wijkpleinen hebben een paar keer per jaar overleg en afstemming over deze informatievoorziening. Hiervoor gebruiken we ook de gemeentelijke informatiekanalen, waarbij Koo het centrale informatiepunt is: www.kijkopkoo.nl. Informatie hierover bij de huisarts krijgen is belangrijk. Vanuit JBH hebben we hier een paar keer per jaar overleg over, we zoeken hiervoor afstemming met het wijkplein en de huisartsen.	Alzheimer Nederland, Farent, huisartsen, gemeente-MO, Koo	2025
2c	Op weg naar Dementie-vriendelijke gemeente	Op weg naar een Dementievriendelijke gemeente. Naast de specifieke aanpak van de Sociale Benadering Dementie zetten we stappen om als gemeente dementievriendelijk te zijn. Hiervoor is een kerngroep ‘Dementie vriendelijke gemeente’ samengesteld bestaande uit welzijnsmedewerkers en een mantelzorgconsulent van Farent, een vrijwilliger van Alzheimer Nederland regio ‘s-Hertogenbosch/ Bommelerwaard, een gezondheidsvoorlichter van de GGD, een casemanager dementie, de projectleider van de SBD en een beleidsmedewerker MO van de gemeente. Er zijn al veel initiatieven ontwikkeld en op basis van de dementiescan van Alzheimer NL zetten we verdere acties uit.	Inwoners, zorgaanbieders, gemeente, Jeroen Bosch Huisartsen, Farent Social work, GGD, casemanagers dementie, Stichting Alzheimer NL	2024 e.v.

3. Collectief Wonen

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
3a	Geef aandacht aan gemeenschappelijk wonen (BB, 3.1)	Onbekend maakt onbemind, maar gemeenschappelijk wonen levert veel sociale waarde. We verbeteren de informatievoorziening over gemeenschappelijk wonen. We richten ons daarbij zoals het burgerberaad aanbeveelt op zowel het koop- als huursegment. We laten ons inspireren door voorbeelden uit andere gemeenten en recente publicaties van (wetenschappelijk) onderzoek. Woningcorporaties, stedelijk huurdersplatform en gemeente hebben in de uitvoeringsagenda prestatieafspraken 2025 opgenomen plannen te maken die aansluiten bij de behoefte van inwoners naar meer (intergenerationeel) gemeenschappelijk wonen. De gemeente blijft dit thema ook agenderen in netwerken zoals de Bossche Bouw Sociëteit.	Gemeente-SO, wijkmanagers, woningcorporaties, ontwikkelaars, hypotheekverstrekkers	2025
3b	Gemeenschappelijk wonen in de planvorming opnemen (BB, 3.2)	Creëren van prikkels en betere randvoorwaarden om gemeenschappelijk wonen op meerdere plekken te kunnen ontwikkelen. We nemen gemeenschappelijk wonen op in de woningbouwprogrammering. Bij concrete gebiedsontwikkelingen en specifieke locaties stellen we gemeenschappelijk wonen als voorwaarde voor ontwikkelaars of corporaties, zoals bij Van Herpen Weide. Bij gronduitgifte door de gemeente, maken we bewuste keuzes voor collectief en gemeenschappelijk wonen. Zie ook punt 3c. We nemen deel aan kennisnetwerken zoals het Brabants Netwerk Wonen, Welzijn, Zorg en ‘de derde bouwstroom’ om te leren hoe we als overheid, initiatiefnemers en ontwikkelaars gemeenschappelijke woonvormen effectiever kunnen aanjagen en faciliteren. Ook vinden we het van belang om de expertise van zorgaanbieders mee te nemen bij het ontwikkelen van nieuwe woonzorg-concepten. Plannen van woningcorporaties en zorgaanbieders die aansluiten op de opgave voor sociale (zorg)woningen pakt de gemeente met voorrang op. Op 3 juli heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om gemeenschappelijk wonen meer te stimuleren. We realiseren vijf gemeenschappelijke woonvormen per jaar, in uiteenlopende vormen (zoals bijvoorbeeld CPO, maar ook projecten als STEK, Minitopia en Zuiderschans). We nemen de toenemende behoefte aan gemeenschappelijke woonvormen mee in nieuwe plannen. Op die manier groeien we de komende jaren toe naar de gewenste vijf gemeenschappelijke woonvormen per jaar. De gemeente stelt een omgevingsvisie op, die ook ruimte biedt voor de ontwikkelingen van meer vormen van gemeenteschappelijk wonen, bijvoorbeeld ‘superland-schappelijk wonen’. De gemeente informeert de gemeenteraad hierover in de jaarlijkse Voortgangsrapportage Wonen. Tijdens de Woon-top 2024 is door het Rijk aangekondigd dat de realisaties-timulans ook voor geclusterde en zorggeschikte woningen beschikbaar komt. Als deze beschikbaar komt, zullen we deze aanwenden voor realisatie van deze woonvormen.	Gemeente-SO, ontwikkelaars, woningcorporaties	2024 e.v.
3c	Hetzelfde idee, maar niet dezelfde portemonnee (BB, 3.3)	Gemeenschappelijk wonen moet voor iedereen die dat wil bereikbaar zijn: jong én oud, rijk én arm. We lobbyen om belemmeringen weg te nemen. Over de gehele breedte van de woningbouwopgave werken we aan een gemengd en betaalbaar woningbouwprogramma om woonruimte voor alle leeftijden en inkomensgroepen mogelijk te maken. Die uitgangspunten, mix van huur en koop en tenminste 70% betaalbaar, gelden ook voor de vormen van gemeenschappelijk wonen. De gemeente vraagt bij het Rijk om de belemmerende werking voor gemeenschappelijk wonen van de kosten-delersnorm weg te nemen.	Gemeente-SO, ontwikkelaars, woningcorporaties	Doorlopend

4. Mobiliteit

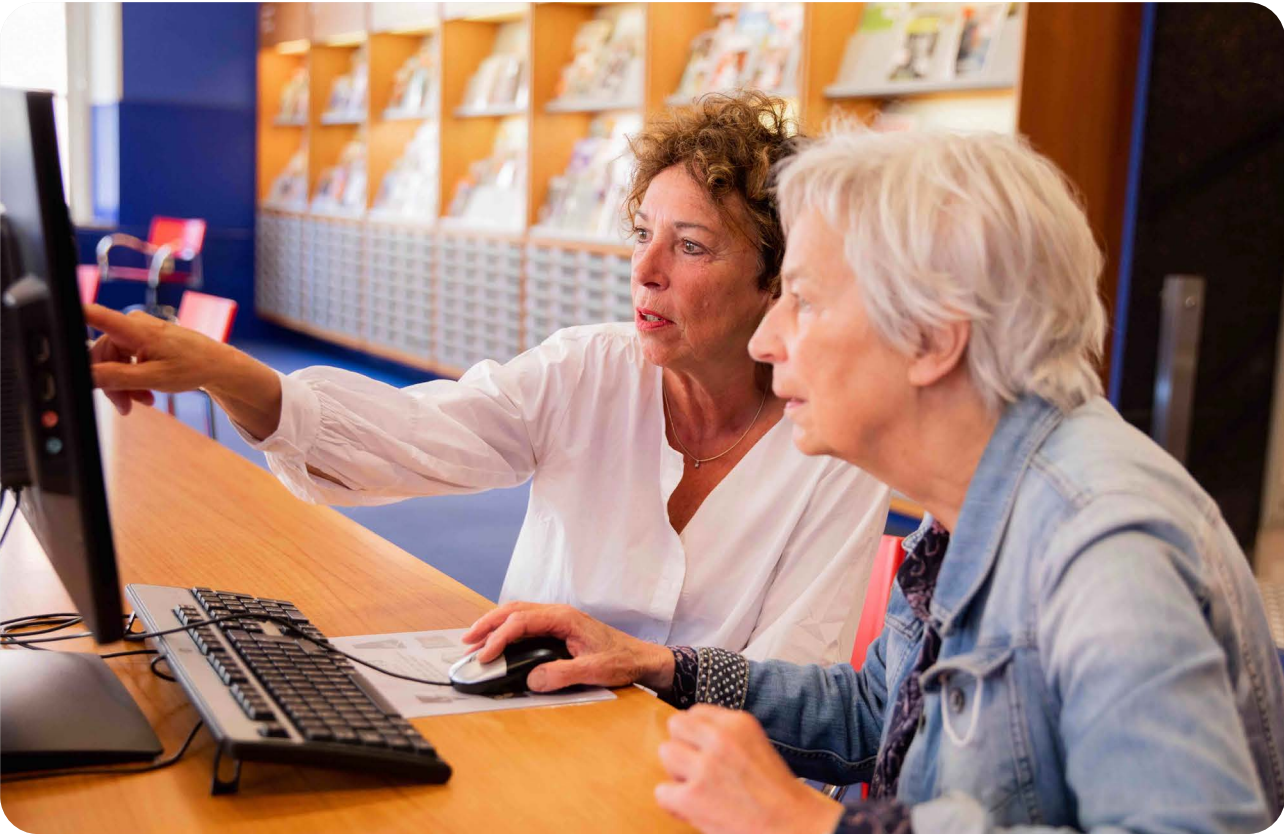

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
4a	Subsidietermijn verlengen (BB, 4.1)	Subsidies aan partijen zoals de Seniorenbus hebben een relatief korte looptijd waardoor een langeretermijnplan en bijkomende investeringen lastig zijn. We evalueren de subsidieregeling Goed voor Elkaar (waar onder andere Seniorenbus gebruik van maakt) in 2025 en nemen de aanbeveling van het burgerberaad daarin mee, waaronder het voorstel om de subsidietermijn van twee naar vijf jaar te verlengen.	Gemeente-MO	2025 e.v.
4b	Busvervoer verbeteren in/ naar dorpen en binnenstad (BB, 4.2)	Het busvervoer kan op plaatsen in de stad verbeterd worden met mogelijk minder lege bussen en betere bereikbaarheid in de dorpen. De aanbeveling van het burgerberaad met suggesties voor verbeteringen aan het busvervoer zijn door de gemeente ingebracht voor de aankomende aanbesteding van de provincie aan een nieuwe vervoerder (2026). De aanbeveling om de transferiumbussen vaker te laten stoppen wringt met de bedoeling om een snelle verbinding te bieden. In het kader van toekomstbestendig OV werken we aan Hoogwaardige lijnen. Dat betekent dat bushaltes meer aan doorgaande wegen en de randen van de wijk komen te liggen. Tegelijk worden de haltes opgewaardeerd, o.a. metabri's en bankjes. In de provinciale aanbesteding komen ook het aantal OV-lijnen, haltes en busfrequentie voor omliggende wijken en dorpen aan bod. Voor inwoners die in mindere mate toegang hebben tot het reguliere OV of voor wie dat vervoer onvoldoende bereikbaar is, ondersteunt de gemeente lokale initiatieven zoals de Wmo (regio)taxi, de 'Voor Elkaar Pas', de Seniorenbus en Automaatje.	Gemeente-SO	2026

4. Mobiliteit vervolg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
4c	Meer bankjes/rustplekken en toiletten op looproutes naar OV-haltes en voorzieningen (BB, 4.3)	Op logische looproutes naar voorzieningen of OV-haltes worden buiten de binnenstad nog wel eens bankjes, rustpunten en toiletten gemist. Het burgerberaad heeft de aanbeveling gedaan om te bekijken waar buiten de binnenstad mogelijkheden zijn om meer rustpunten te creëren voor inwoners die op weg zijn. Naast een rustplek is het potentieel ook een ontmoetingsplaats die kan uitnodigen tot gesprek. Binnen de contacten met initiatiefrijke inwoners vanuit het programma Sociale Structuur denkt de gemeente mee in de mogelijkheden om te realiseren. Sinds de zomer van 2024 zijn we aangesloten bij de Hoge Nood app. Samen met HogeNood brengen we bestaande toiletvoorzieningen in kaart en stimuleren we ondernemers om de toiletvoorziening open te stellen.	Gemeente-SO, Gemeente-MO, inwoners, ondernemers	Doorlopend (bij projecten in de openbare ruimte in een gebied/ buurt/wijk en op basis van bewoners-initiatieven
4d	Stallen van scootmobielen	We werken aan oplossingen voor het veilig stallen van scootmobielen in wooncomplexen. Scootmobielen zijn voor veel mensen een onmisbaar hulpmiddel om activiteiten buiten huis te ondernemen. Het veilig stallen van scootmobielen maar bijvoorbeeld ook bakfietsen, e-bikes en driewielfietsen, vormt in toenemende mate een probleem, terwijl naar verwachting het gebruik van deze hulpmiddelen in de toekomst verder zal toenemen. Bestaande complexen zijn vaak niet ingericht op het stallen van deze hulpmiddelen. Samen met de woningcorporaties zoeken we naar mogelijkheden om deze knelpunten te voorkomen. Bij nieuwe complexen en grootschalige renovaties nemen we deze behoefte uiteraard al mee. Dit geldt ook voor complexen in koop en duurdere huur. Want ook bij particuliere woningen en complexen ontstaan soms problemen bij het stallen van vervoersmiddelen. Naast het zoeken van oplossingen in de vorm van stallingsruimte, zijn we ook in gesprek met leveranciers over doelmatige inzet van de hulpmiddelen zoals een scootmobiel. Hierbij verkennen we ook deelconcepten zoals 'Scoot2Go'.	Gemeente-MO, Gemeente-SO, Gemeente-SB, woningcorporaties, ontwikkelaars	2024 e.v.

5. Digitalisering

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
5a	Campagne Zorgtech (BB, 5.1)	Hoewel technologische mogelijkheden en hulpmiddelen veel kunnen betekenen, bereiken deze nog niet altijd de inwoner. Binnen de communicatie en campagne-uitingen van de gemeente over fijn oud worden in de stad, is expliciet aandacht voor het thema digitalisering en technologie. Soms zijn oplossingen heel simpel en algemeen gebruikelijk, andere zijn meer specifiek. Deze communicatie is zowel gericht op ouderen zelf als hun omgeving, zoals kinderen en kleinkinderen. Jongeren vragen hierin een andere benadering dan ouderen. Samen met partners in het zorg- en welzijndomein proberen we op verschillende en vernieuwende wijzen inwoners te bereiken. Zie ook actie 8f en 8g.	Gemeente-MO, zorgaanbieders, Farent, buurthuizen	2025 e.v.

5. Digitalisering vervolg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
5b	Financiering en Technologie (BB, 5.2)	Beschikbaar maken van alle hulpmiddelen voor degene die het nodig hebben, maar niet zelf kunnen financieren. We werken aan manieren om hulpmiddelen toegankelijk te maken voor een groter publiek. Veel van deze hulpmiddelen zijn algemeen verkrijgbaar en ook betaalbaar, maar mensen weten niet goed waar ze te vinden zijn. Een mooi voorbeeld is het T-Huiz, een gezamenlijk project van BrabantWonen, BrabantZorg en Koning Willem I College dat allerlei algemeen verkrijgbare hulpmiddelen laat zien en beleven. In 2024 is in het verlengde daarvan de campagne ‘Nu Nadenken over Straks’ (zie ook 8g). Ook komen daar nieuwe initiatieven uit voort, zoals bijvoorbeeld 5d. Op deze manier werken we aan nieuwe vormen om inwoners en professionals kennis te laten maken met hulpmiddelen en technologische ontwikkelingen. Deze aanbeveling roept op een leningstelsel voor hulpmiddelen te introduceren. De Wmo is er juist op gericht hulpmiddelen toegankelijk te maken voor mensen die dat zelf niet kunnen betalen. Een leningstelsel voor mensen die het wel zelf kunnen betalen achten we vooralsnog niet nodig. De Rijksoverheid werkt aan aanpassing van de Wmo om de eigen bijdrage weer inkomensafhankelijk te maken.	Gemeente-MO, zorgaanbieders, onderwijs, woningcorporaties	Doorlopend
5c	Gebruik van zorgtechnologie toegankelijk maken (BB, 5.3)	Het gebruik van technologie vergroten door er over te vertellen en te laten zien. We organiseren campagnes en communicatie om bestaande mogelijkheden beter kenbaar te maken aan inwoners en professionals in de zorg. Voorbeelden hiervan staan ook vermeld onder 5b, waaronder T-Huiz, de SRV-Wagen op locatie en de pilot Langer thuis wonen met behulp van technologie (5d). We blijven op deze manier ook de komende jaren de mogelijkheden belichten.	Gemeente-MO, Gemeente-Datastad, zorgaanbieders, huisartsen, onderwijs, woningcorporaties	2025 e.v.
5d	Langer thuis met behulp van technologie	Door middel van een pilot gericht op langer zelfstandig thuis wonen, onderzoeken we de impact van technologie in een woning voor de hulpbehoevende inwoner en mantelzorger(s). BrabantWonen, BrabantZorg, Avans en gemeente werken samen in een pilot ‘Langer thuiswonen met zorgtechnologie’. Doel is om te onderzoeken wat de effectiviteit is van hulpmiddelen en hoe we deze voor een breder publiek toegankelijk kunnen maken. Deze pilot staat in verbinding met de uitvoering van het Integraal Zorgakkoord en Den Bosch Datastad. De voorbereidingen voor deze pilot zijn gestart in 2024 met als doel om in 2025 tot resultaat te leiden. Ook binnen Den Bosch Datastad Slim Samenleven wordt gewerkt aan langer thuis met technologie via het project Slim Samen Oud worden.	Onderwijs, zorgaanbieder, woningcorporatie, Gemeente, Farent	2025

6. Jong & Oud

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
6a	Maatschappelijke educatie (BB, 6.1)	Deze aanbeveling heeft de strekking om generaties meer met elkaar in verbinding te brengen. Het burgerberaad vraagt om vormen van maatschappelijke stages aan te moedigen en te stimuleren, aan het onderwijs om dit onderdeel te laten zijn van het lesprogramma en aan instellingen zoals zorgbedrijven om stageplaatsen beschikbaar te stellen. Gemeente, onderwijs en zorgbedrijven verkennen met elkaar de mogelijkheden hiertoe in het licht van de Bossche Educatieve Agenda. In samenwerking met Avans zijn verschillende onderzoeksvragen uitgewerkt door studenten in Interprofessioneel Samenwerken (IPS) en het GET-lab (Gezondheid en Technologie). We spannen ons in om scholieren/studenten die een maatschappelijke stage willen vervullen daarvoor een plek te bieden. Naast verbinden van generaties via middelbaar- en hoger onderwijs kijken we ook naar verbindingen met het basisonderwijs.	Onderwijs, zorgaanbieders, Jeroen Bosch Huisartsen, Farent, woningcorporaties, gemeente-MO, en andere instellingen, inwoners	2025?
6b	Onder de aandacht brengen van zorgen voor elkaar (BB, 6.2)	Inspiratie bieden aan de samenleving om het zorgen voor elkaar weer onder de aandacht te brengen. We laten mooie voorbeelden zien zoals de rol van buurtverbinders op verschillende plekken in de gemeente waaronder in Zuiderschans, Hooghe Clock en STEK. Ook bevorderen we initiatieven binnen het programma Sociale Structuur. Heel specifiek gaan we aan de slag met bewonerscirkels (zie 6c). Ook staan we open voor vormen van het uitdaagrecht, waarbij inwoners gemeentetaken overnemen. Een mooi voorbeeld is het vrijwilligersinitiatief, Community Reporters, dat in relatie met Galant een community aan verhalenvertellers vormt en zo inspirerende voorbeelden deelt.	Gemeente-MO, Farent, woningcorporaties, inwoners	2025 e.v.
6c	Bewonerscirkels	We stimuleren formele en informele vormen van bewonerscirkels waarbij bewoners expliciet iets voor elkaar willen betekenen. Er zijn al veel manieren waarop inwoners elkaar in raad en daad bijstaan. Dit draagt enorm bij aan de gemeenschapszin in buurten en straten of complexen. We jagen de ontwikkeling aan van bewonerscirkels waarbij inwoners iets willen betekenen voor elkaar. Bewonerscirkels zijn er in veel variaties, van lief-en-leedstraatjes tot voorzorgcirkels en van buurt-apps tot woongemeenschappen met buurtverbinders. Met een campagne en communicatie-uitingen geven we hier een vervolg aan. Bij nieuwbouwprojecten bevorderen we de gemeenschapszin, bijvoorbeeld in door het vormen van bewonerscirkels maar ook door in het ontwerp oog te hebben voor verbinding. Dit maken we onderdeel van het afsprakenkader voor medewerking aan nieuwe projecten voor woningbouw.	Inwoners, burgerinitiatieven, ouderenorganisaties, (sociaal) ondernemers, Farent, gemeente-SO, gemeente-MO,	2025 e.v.

7. Bureaucratie

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
7a	Dienstbaar en oplossingsgericht (BB, 7.1)	Inwoners hebben nog te vaak te maken met verschillende loketten bij de gemeente waarbij de samenwerking tussen die loketten vaak te wensen over laat. Niet alleen voor inwoners, maar ook voor samenwerkingspartners zoals huisartsen en woningcorporaties is een duidelijke samenwerking binnen de gemeente van belang. De gemeente werkt aan een wendbaardere organisatie die aansluit op de opgaven en ontwikkelingen in de samenleving. Dat vraagt om een ander rol en houding van ambtenaren. Het burgerberaad vraagt om meer centrale begeleiding die de burger of instelling begeleidt langs de diverse loketten. Bij complexere ruimtelijke vragen bestaat hiervoor de complextafel, waarin verschillende disciplines bij elkaar komen. Voor vragen in het sociaal domein is dit georganiseerd in het doorbraakteam (zie 7c). Ook experimenteren we met een gebiedsgerichte benadering (zie 7d). Om bewonersinitiatieven voor sociale activiteiten of projecten integraal op de juiste waarde te schatten, is in september 2024 het inwoners-initiatieven team (i-Team) van start gegaan.	Gemeente	Doorlopend
7b	Werken vanuit vertrouwen, niet vanuit wantrouwen (BB, 7.2)	De gemeentelijke organisatie moet het belang van de inwoners voorop stellen. Tegelijkertijd heeft de gemeente een rol in het afwegen van verschillende en soms tegenstrijdige individuele belangen. Ruimte voor de één heeft gevolgen voor de ander. De gemeente werkt aan cultuurverandering in de gemeentelijke organisatie, onder andere via interne ontwikkelprogramma's zoals 'op weg naar een wendbare organisatie' en 'MO-on-the-move'. We blijven zoeken naar een meer persoonsgerichte benadering. Waar 'nee' het antwoord is, leggen we dit in heldere communicatie uit aan de inwoner.	Gemeente	Doorlopend
7c	Doorbraakteam	Het multidisciplinaire Doorbraakteam is inmiddels operationeel om complexe casuïstiek niet te laten stranden in regelgeving, maar de mogelijkheden te onderzoeken waarbij de inwoner centraal staat.	Gemeente	Voltooid
7d	Gebiedsgericht werken in West met Samenwerkwijze	In de wijk West starten we met een gebiedsaanpak volgens de Samenwerkwijze en hebben we het Rijk verzocht te participeren in een vertrouwensexperiment. De bedoeling is om te werken vanuit het perspectief van de inwoners en de wijk. Aan de hand van de vragen: Wat wil ik? Wat kan ik? En wat heb ik daarvoor nodig? wordt met de inwoner inzichtelijk gemaakt welke oplossing het best passend is. De ondersteuningsvraag van de inwoner komt daarmee centraal te staan. Dit werkt alleen als de condities op alle lagen (uitvoering, management en bestuur) bij alle partners wonen, welzijn, zorg en lokale overheid) goed zijn ingericht.	Gemeente-MO, zorgaanbieders, woningcorporaties, Rijk, zorgkantoor	2025 e.v.

8. Preventie & Gezondheid

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
8a	Gezonde Leefomgeving (BB, 8.1)	De inrichting van de leefomgeving heeft een belangrijke invloed op de (ervaren) gezondheid van mensen. De aanbeveling van het burgerberaad benoemt een aantal heel specifieke onderwerpen die op gezondheid betrekking hebben. Een gezonde leefomgeving is een belangrijk uitgangspunt van beleid in zowel de Omgevingsvisie, Mobiliteitsbeleid en Duurzaamheidsvisie en het programma Samen Gezond. In deze stukken komen de afzonderlijke onderwerpen aan bod. Hittestress in relatie tot groen en water komt hierna bij punt 8d aan de orde. Het Integraal Zorg Akkoord en de regionale samenwerking in Zorgzaam zijn gericht op de beweging van zorg naar gezondheid en preventie.	Gemeente-SO, Gemeente-MO	2025 e.v.
8b	Consultatiebureau /leefstijl-loket Voor alle inwoners (BB, 8.2)	Organiseer een laagdrempelig loket waar alle leeftijden zich periodiek kunnen laten controleren en informeren over de gezondheid. Drie leefstijlloketten zijn al geopend om inwoners laagdrempelig toegang te geven tot advies over een gezonde leefstijl en bijvoorbeeld beweegactiviteiten en rookstopprogramma's. Na het voorbeeld in het Jeroen Bosch Ziekenhuis zijn leefstijlloketten gestart in huisartsenpraktijken 'Samen Beter' en 'Gezondheidscentrum Noord' in de Rompert. De gemeente ondersteunt dit initiatief via het programma Samen Gezond 's-Hertogenbosch en bekijkt na evaluatie de mogelijkheid tot uitbreiding naar andere wijken.	Gemeente-MO, GGD, JBZ, Jeroen Bosch Huisartsen	2024 en 2025

8. Preventie & Gezondheid vervolg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
8c	Omgeving inrichten om mensen uit te nodigen gezond te leven (BB, 8.3)	Richt de omgeving zo in dat mensen worden gestimuleerd om de gezonde keuzes te maken. De concrete actiepunten uit deze aanbeveling krijgen invulling binnen de programma's Samen Gezond en Sociale Structuur. Dit is opgenomen in de raads-informatiebrief van 24 september 2024. Binnen de gemeentelijke organisatie werken verschillende sectoren en afdelingen steeds nadrukkelijker samen aan de verbinding tussen het fysieke en sociale domein. Een concreet voorbeeld is de herstructurering in de wijk De Haren, waar sociaal via Samen Gezond 's-Hertogenbosch en fysiek via een renovatie door woningcorporatie Zayaz samenkomt. Maar ook bij bijvoorbeeld de beoogde herontwikkeling van de flats in Hintham door JOOST kijkt de gemeente over de breedte van de organisatie naar de ontwikkeling en koppelkansen. Daarnaast zijn er veel concrete grotere en kleinere initiatieven die we uitvoeren om een gezonde leefomgeving te stimuleren. Enkele voorbeelden: (1) het project 'Gezonde Buurten' Met als doel om samen met bewoners, van jong tot oud, een groene plek te creëren waar kinderen kunnen spelen, bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar iedereen lekker kan bewegen en tot rust kan komen. (2) Door de gehele stad realiseren we nieuwe watertappunten. (3) Op de Rompert dragen we bij aan een basketbalveld en er wordt een multifunctioneel Cruijf Court gerealiseerd in de wijk Noord (Hambaken) om jongeren in beweging te krijgen. (4) We ondersteunen verschillende scholen bij hun ambities om hun schoolplein groener/beweegvriendelijker in te richten. (5) Er zijn fitnessstoestellen geplaatst bij de Noorderplas en twee sportcontainers geplaatst in de wijk West. Zie ook 9b. over de inrichting van gebouwen en openbare ruimte.	Gemeente, JOGG, Jantje Beton, woningcorporaties	2024-2026
8d	Bescherming tijdens extreme hitte	Kwetsbare groepen zoals ouderen zijn extra gevoelig voor extreme hitte. Er zijn gebiedspaspoorten gemaakt van de fysieke leefomgeving die de basis vormen voor een klimaatbestendige buitenruimte. Vanuit de Menukaart Hitte is een hittenetwerk ontstaan met partijen waaronder GGD, BrabantWater, Aa en Maas, Farent, woningcorporaties en gemeente. Er wordt nu gewerkt aan het opstellen van een integraal actieplan. Het integraal actieplan bevat concrete maatregelen om oververhitting, uitdroging en andere gezondheidsrisico's te voorkomen en vergroot bewustwording over hittebescherming. Daarnaast is er veel aandacht voor het behoud of versterking van groen en water in de bebouwde omgeving om hittestress en wateroverlast te beperken. Ook werken woningcorporaties, het stedelijk huurdersplatform en gemeente samen aan een duurzaamheidsakkoord 2.0 dat oktober 2025 ondertekend moet worden. Deze thema's kunnen daarin aan bod komen.	GGD, BrabantWater, Waterschap Aa en Maas, woningcorporaties, Farent, gemeente	2025 e.v.

8. Preventie & Gezondheid vervolg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
8e	BlueZone 't Ven	De ambitie is om van de Rosmalense wijk 't Ven een zeszde BlueZone te maken BlueZones zijn plekken op de wereld waar inwoners bovengemiddeld oud worden en bovendien langer in goede gezondheid leven. Sleuteleigenschappen zijn gemeenschapszin, zingeving, beweging en gezonde voeding. Aan de hand van deze principes werken op initiatief van Annenborch verschillende partijen in 't Ven samen om inwoners van jong tot oud gezonder en meer in verbinding met elkaar te laten leven.	Inwoners, zorginstelling, woningcorporatie, HEVO, wijkraad, gemeente (VGZ, GGD), Farent	2024-2026 (e.v.)
8f	Motie: Praat vandaag over morgen	Veel preventieve maatregelen richten zich op de ouder wordende inwoner, maar ook op jongere leeftijd kunnen de juiste keuzes latere problemen voorkomen. De gemeente stimuleert inwoners om al zo vroeg mogelijk na te denken over zelfstandigheid en gezondheid. De preventieve maatregelen beperken zich niet alleen tot ouderen maar richten zich juist op de samenleving als geheel. Het gaat bijvoorbeeld om de concrete dingen die hiervoor zijn genoemd. We leren hierin ook van projecten zoals 'Nu nadenken over straks' (zie hieronder 8g).	Inwoners, gemeente	
8g	Nu nadenken over straks	In 2024 is een start gemaakt met het project 'Nu nadenken over straks!'. In dit project zijn alle Bossche wijken met een SRV-wagen uitgerust met hulpmiddelen, bezocht om inwoners preventief over zelfstandig thuis wonen te laten nadenken en kennis te laten maken met hulpmiddelen en regelingen die daarbij ondersteunen. In 2025 zetten de betrokken partijen dit project in een nieuwe vorm voort.	Onderwijs, Farent, gemeente, woningcorporatie, seniorenplatform	
8h	Valpreventie	We treffen maatregelen om valrisico's te beperken Het risico op vallen neemt toe bij senioren en kan leiden tot ernstige verwondingen en verlies van zelfstandigheid. Valpreventie is er op gericht het risico op vallen te beperken. De uitvoering ligt bij lokale aanbieders die kennis hebben van de wijken en de zorgvoorzieningen. Via deze wijkaanpak kunnen risico's vroegtijdig worden gesignaleerd, en krijgen ouderen eenvoudig toegang tot valpreventieve interventies. Dit is in alle wijken beschikbaar en onder andere buurthuizen en huiskamers werken daarin mee. Ook is er gemeentebreed een beweegaanbod voor 50-plussers van S-port.	Gemeente MO, 'S-PORT, fysiotherapeuten, Farent	

9. Huisvesting

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
9a	Stimuleren om voor elkaar te zorgen (BB, 9.1)	Aantrekkelijker maken om samen te wonen voor zorgtaken De gemeente kaart knelpunten bij de rijksoverheid aan, zoals de kostendelersn orm. Tegelijkertijd werken we lokaal aan het verruimen van de mogelijkheden. Inmiddels zijn de ruimtelijke regels versoepeld om meer ruimte te bieden voor (pré)mantelzorgwonen. De gemeente houdt het effect van die verruiming in de gaten en past de regeling waar nodig aan. Met het programma Sociale Structuur stimuleren we vormen waarin mensen voor elkaar zorgen, o.a. via Verhalenvangers, Lang Leve....! en bewonerscirkels.	Gemeente, Farent, woningcorporaties	Doorlopend
9b	Levensloopbestendig bouwen/aanpasbaar bouwen (BB, 9.2)	Nieuwbouw moet levensloopbestendig zijn Bij planvorming voor nieuwbouw kijkt de gemeente nadrukkelijk naar de levensloopbestendigheid van woningen of naar de flexibiliteit om de woning op een later moment levensloopbestendig te maken. Aspecten van toegankelijkheid zijn steeds meer voorwaardelijk medewerking aan projecten. We vinden het van belang om de expertise van zorgaanbieders mee te nemen bij het ontwikkelen van nieuwe woonzorg-concepten. Ervaringsdeskundigen van Onbeperkt 073 en de Woon Advies Commissie gaan begin 2025 gemeente-ambtenaren en partijen zoals woningcorporaties, projectontwikkelaars en architecten voorlichten over toegankelijk en levensloopbestendig bouwen. Daarnaast zetten zij zich er voor in om bij nieuwe projecten (voor woningen, gebouwen en openbare ruimte) vroegtijdig advies te geven. Zij zijn hierover in contact met de gemeente en met de Bossche Bouw Sociëteit (BBS). De mogelijkheden om levensloopbestendig te bouwen op eigen grond maakt deel uit van de mogelijkheden voor (pre)mantelzorgwonen (9a). De inzet van seniorenmakelaar/doorstroommakelaar maakt voor sociale huur onderdeel uit van de 65+verhuisregeling (1a). Voor de particuliere sector is dit een nog uit te werken actiepunt. Bij grotere gebiedsontwikkelingen zet de gemeente vanuit mobiliteitsbeleid op meer autoluwe omgevingen. Dit brengt nieuwe vraagstukken met zich mee met oog op langer zelfstandig blijven wonen (van ouderen), waarop het antwoord nog niet zo simpel is. Over een goede oplossing moeten we in gesprek.	Ontwikkelaars, gemeente (MO, SO), woningcorporaties, Onbeperkt073	2025 e.v.

9. Huisvesting vervolg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
9c	Versoepelen regelgeving rondom huisvesting (BB, 9.3)	Snellere procedures en eenvoudigere regelgeving Op landelijke regelgeving hebben we geen directe invloed, maar de gemeente voert de lobby in Den Haag om procedures te verkorten en regelgeving te vereenvoudigen, zoals via het programma Schrappen Tegenstrijdige en Overbodige Regelgeving (STOER), de G40 en VNG. Lokaal zoeken we mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld al recent met de beleidsregels rond (pré) mantelzorg wonen. De gemeente doet mee aan de pilot parallel plannen om te leren hoe procedures sneller een eenvoudiger kunnen. Waar het kan werkt de gemeente mee aan plannen voor omzetten van leegstaande panden naar woonruimte.	Gemeente	2024 e.v.
9d	Variatie aan woonvormen	Heldere omschrijvingen en randvoorwaarden voor een variatie aan woonvormen Wonen en zorg zijn niet meer gescheiden zoals vroeger. Daardoor zijn de afgelopen jaren tal van tussenvormen ontstaan, die niet altijd duidelijk zijn in te delen volgens de definities van bestemmingsplannen. Dat leidt tot onduidelijkheid over wat wel en niet kan op een plek of in een gebied. Op dit moment werkt de gemeente aan haar Omgevingsvisie, die nader wordt uitgewerkt in het omgevingsplan. Daarin neemt de gemeente mee hoe deze verscheidenheid aan woonvormen goed vastgelegd kan worden.	Gemeente-SO	
9e	Beter benutten bestaande voorraad	Een groot deel van de woonzorgopgave moet in de bestaande woningen plaatsvinden. Vanuit afspraken in het driepartijenoverleg geven corporaties, gemeente en het huurdersplatform hier programmatische sturing aan. We zoeken samen met de woningeigenaren naar mogelijkheden om bestaande huizen beter te benutten. Denk hierbij aan gebouwen waarin ouderen en jongeren samenwonen (hospitaverhuur), aan woningsplitsing, woningdelen, kamerverhuur en mantelzorgwoningen. Door middel van woningaanpassingen kan in veel gevallen ook de huidige woning beter geschikt worden gemaakt. Tegelijk kan dit ook nieuwe vraagstukken met zich meebrengen rond de inrichting van de openbare ruimte. Een integrale benadering is daarom belangrijk, in het bijzonder binnen de bestaande woonomgeving.	Woningcorporaties, gemeente	2025 e.v.

10. Zorg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
10a	Wat doe jij? (BB, 10.1)	Bewustwording vergroten dat zorg niet vanzelfsprekend is en dat we allemaal een rol hebben om elkaar te helpen De gemeente maakt samen met partijen in de gemeente met programma's zoals 'van ik naar wij' en 'sociale structuur' de beweging naar een samenleving waarin mensen met elkaar in verbinding staan. Ook De campagne 'Van Mij 'n Zorg naar Mijn Zorg' van Zorgzaam 's-Hertogenbosch e.o. was hierop gericht, evenals het project bewonerscirkels (zie 6b en 6c). Deze projecten dagen ons allen uit om na te denken over de juiste wisselwerking tussen zorg voor jezelf, zorg voor elkaar en zorg door- en met hulp van een professional.	Inwoners, gemeen-te-MO, zorgaanbie-ders, Farent	Doorlopend
10b	Toekomstbestendige Wmo	Doorontwikkelingen binnen de Wmo De gemeente zet individuele maatwerkvoorzieningen via de Wmo in om mensen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Zoveel mogelijk zetten we inwoners in de eigen kracht. De gemeente en gecontracteerde aanbieders zoeken samen naar innovaties om de zorg en ondersteuning te kunnen blijven leveren aan de inwoners die dit het meeste nodig hebben. Bij nieuwe aanbestedingen, zoals die van de Huishoudelijke Hulp en de Wmo Woningaanpassingen anticipeert de gemeente op de toenemende vraag en de innovaties die nodig zijn om betaalbare dienstverlening in stand te houden. We vinden het belangrijk om thuiszorg meer geclusterd te organiseren, zodat er minder tijd verloren gaat aan reizen. Door bij de nieuwbouw en grootschalige renovatie in te zetten op levensloopbestendigheid van nieuwbouw, voorkomen we dure individuele woningaanpassingen achteraf. Woningcorporaties en gemeente maken heldere afspraken over de samenwerking rond Wmo-aanpassingen.	Zorgaanbieders, leveranciers, gemeente	2024 e.v.
10c	Doorontwikkeling bestaand zorgvastgoed	Herontwikkelingen bestaand zorgvastgoed Mede door de veranderende wet- en regelgeving en een veranderde benadering van zorg en ondersteuning ontstaat op verschillende plekken ook behoefte aan ander vastgoed. De gebouwen passen niet meer bij hoe we willen wonen en zorg willen geven en ontvangen. Op verschillende plekken lopen studies en verkenningen naar herontwikkelingsmogelijkheden of functiewijziging van bestaande zorggebouwen en voorzieningen, zoals St. Jozefoord, Mariaoord, De Taling en Antoniegaard. De (ontwerp) Omgevingsvisie biedt ruimte voor de doorontwikkeling van de landschappelijk gelegen zorglocaties en een sterkere verbinding met elkaar en de omgeving. Bij (door)ontwikkelingen van woonzorgconcepten kijken we meer naar wat bewoners zelf kunnen. Denk hierbij aan beheer van gemeenschappelijke ruimte en hoe we zorgen voor een financieel kloppend plaatje.	Zorgaanbieder, gemeente, wo-ningcorporaties, bewoners van (zorg) vastgoed	2024 e.v.
10d	Samenwerkingsagenda huisartsen	We zetten in op behoud van voldoende huisartsenzorg in 's-Hertogenbosch Huisartsenzorg in nabijheid is voor inwoners erg belangrijk. We vinden het belangrijk dat de capaciteit van de huisartsenzorg in 's-Hertogenbosch op peil blijft met een groeiend aantal inwoners. Bij gebiedsontwikkelingen en planvorming hebben we aandacht voor de vraag naar huisartsenzorg. Zeker als het gaat om plannen voor geclusterde woonvormen voor ouderen. Dit vraagt om goede afstemming tussen gemeente en professionele zorgpartijen.	Huisartsen, ontwikke-laars, gemeente	2024 e.v.

11. Samenleven, ontmoeten, eenzaamheid

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
11a	Ontwikkelen Bossche ontmoetingsresorts (BB, 11.1)	Bij (nieuwe) gebiedsontwikkelingen worden functies die ontmoeting en ontspanning bieden dichtbij en bereikbaar vormgegeven. Het advies van het burgerberaad om bij toekomstige gebiedsontwikkelingen rekening te houden met een aantrekkelijke clustering aan voorzieningen, gericht op ontspanning en ontmoeting van alle leeftijden neemt de gemeente mee in de ruimtelijke uitwerking.	Gemeente-SO	Doorlopend
11b	Campagne ‘Dit is mijn wijk’ (BB, 11.2)	Informatie van en voor de wijk beter zichtbaar maken en eens per jaar een open dag per wijk organiseren. Het organiseren van ontmoetingen en bijeenkomsten voor buurtbewoners ligt vooral bij inwoners zelf. Op verschillende plekken gebeurt dit al (langer), zoals verschillende buurt- en straatfeesten en wijkontmoetingen. Via dorp- en wijkbudgetten en de basisondersteuning, stimuleren we in alle buurten activiteiten van inwoners die bijdragen aan de sociale samenhang. Het idee van ‘Dit is mijn Wijk’ wordt opgepakt binnen het programma Sociale Structuur. (Raadsinformatiebrief 10 september 2024)	Gemeente-MO, inwoners, Farent en wijkverenigingen, inwoners	2025 e.v.
11c	Pop-up sociale ontmoetingsplekken (BB 11.3)	Faciliteren van tijdelijke huisvesting voor pop-up ontmoetingsplekken Het Programma Sociale Structuur stimuleert en faciliteert ‘buurtkamers’ en beweegplekken in de openbare ruimte. (Raadsinformatiebrief 10 september 2024). Via het Makelpunt ‘s-Hertogenbosch zijn tal van locaties en gebouwen te vinden voor het organiseren van activiteiten en ontmoetingen. De uitwerking van deze aanbeveling concretiseren we in 2025.	Gemeente-MO, Gemeente-SB, Sociaal Ondernemers, bewoners-initiatieven, Farent	2025 e.v.
11d	Inzet van buurtverbinders bij projecten en in buurten	Buurtverbinders dragen bij aan de relatie tussen bewoners in een complex/straat/buurt Op dit moment zijn buurtverbinders van The Butterfly Effect actief in Zuiderschans onder de noemer Wij zijn Zuiderschans, in het project STEK in de noordoosthoek van De Groote wielen en in de Hooghe Clock. De komende jaren wordt gezocht naar kansen en mogelijkheden om deze inzet verder uit te breiden, bijvoorbeeld in Van Herpense Weide en in St. Jozefoord in Nuland.	Gemeente, woning-corporaties, Butterfly Effect	2025

12. Vrijwilligers & Mantelzorg

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	
12a	Mogelijkheden voor bestaande mantelzorgers en vrijwilligers bekend maken (BB, 12.1)	De bekendheid vergroten van de informatiepunten voor vrijwilligers en mantelzorgers. Met KOO heeft de gemeente ‘s-Hertogenbosch een breed georiënteerd informatiepunt. Helaas bleek onder andere uit het burgerberaad dat dit informatiepunt nog niet altijd even goed gevonden wordt. De gemeente actualiseert de informatie, en gaat aan de slag om de bekendheid van KOO te vergroten, zodat deze informatie door inwoners beter gevonden wordt (zie ook 2b). Voor vragen over mantelzorg kunnen inwoners terecht bij Farent Mantelzorg. Voor vragen over vrijwilligers en vrijwilligersondersteuning is Galant beschikbaar. De website en trainingen van “Iedereen Zorgt” bieden informatie en voorlichting over wijkverpleging en een plek om ondersteuning te krijgen als dat nodig is. In de opdracht aan Farent is de behoefte aan informatie over mantelzorg meegenomen, zodat deze dienstverlening verbetert. Het burgerberaad vraagt om de regels in CAO’s aan te passen. Wij begrijpen deze wens om daarmee meer ruimte voor mantelzorg te bieden, maar dat ligt buiten onze directe invloedssfeer.	Koo, Farent, Galant	2025
12b	Mindset inwoners beïnvloeden voor meer bereidheid tot vrijwilligerswerk of mantelzorg (BB, 12.2)	Werken aan een mindset waarbij we niet alleen voor onszelf maar ook voor elkaar zorgen. Zo’n cultuurverandering vraagt om een brede en aanhoudende inzet die de gemeente de komende jaren voortzet en verder intensiveert. De gemeente maakt met diverse programma’s de beweging naar een samenleving waarin mensen met elkaar in verbinding staan (zie 10a). Die doelstelling staat ook centraal in deze woonzorgvisie. Het financieel meer aantrekkelijk maken van het bieden van mantelzorg en het verrichten van vrijwilligerswerk moet nog nader uitgewerkt worden. We zien het belang van het bieden van goede ondersteuning aan de mensen die voor andere zorgen. Dat betekent ook dat we mantelzorgers niet onnodig willen belasten met procedures en (her)onderzoek.	Gemeente-MO, zorgaanbieders, Farent	2024 e.v.
12c	Samenbrengen van jong & oud (BB, 12.3)	Meer initiatieven en mogelijkheden gericht op jong én oud samen. De gemeente zet in op de ontmoeting tussen generaties via het programma Sociale Structuur. We leveren een bijdrage aan intergenerationele ontmoetingsplekken (11a) en de wens voor intergenerationele woonvormen (3d). De beschikbaarheid van ontmoetingsplekken maakt onderdeel uit van het gemeentelijk accommodatiebeleid (zie ook het Makelpunt: 11c). Dat beleid is gericht op multifunctioneel gebruik, waaronder door verschillende doelgroepen (tegelijk).	Gemeente-MO, inwoners, burgerinitiatieven, sociaal ondernemers	2025 e.v.
12d	Logeervoorzieningen	We ontwikkelen de beschikbaarheid van logeermogelijkheden in onze gemeente om mantelzorgers te kunnen ontlasten. Het is belangrijk om overbelasting van mantelzorgers te voorkomen. Na een succesvolle pilot hebben we vanaf januari 2025 twee logeerbedden beschikbaar in de gemeente ‘s-Hertogenbosch voor somatische en psychogeriatrische cliënten. Deze plekken helpen overbelasting van mantelzorgers te voorkomen. Van deze bedden wordt goed gebruikt gemaakt. Samen met de betrokken zorgaanbieders, Farent Mantelzorg, seniorenverenigingen en andere betrokkenen wordt het aanbod verder uitgebreid.	Gemeente-MO, Farent Mantelzorg, zorgaanbieders, seniorenverenigingen.	2025 e.v.

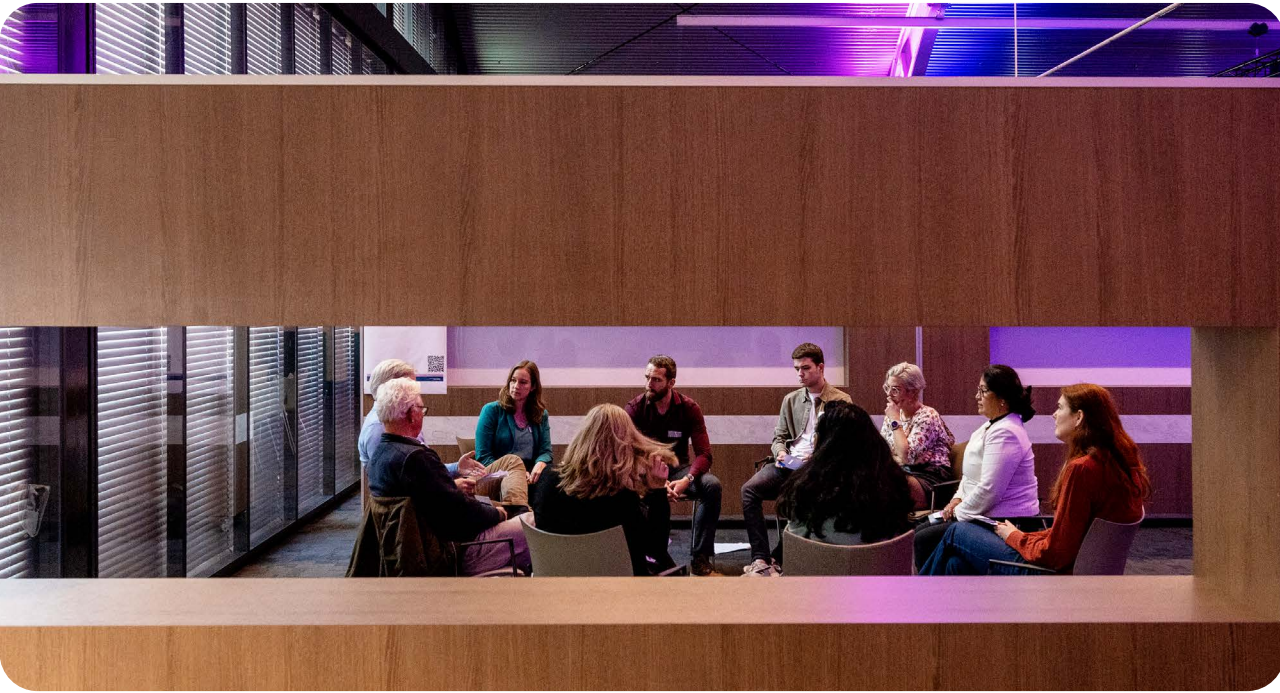
13. Leren van andere culturen

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
13a	Multiculturele ontmoetings-plekken en activiteiten (BB, 13.1)	Multiculturele ontmoetingsplekken waar iedereen welkom is en de afstand tussen groepen in de samenleving wordt verkleind. De uitwerking van deze aanbeveling concretiseren we in 2025. Zie ook 12c.		2025 e.v.
13b	Aanpassen regelgeving wijkbudget (BB, 13.2)	Bij verstrekken van wijkbudgetten niet alleen kijken naar wat wel/niet vergoed kan worden, maar wat de impact is van de activiteit Het burgerberaad heeft een advies gegeven om eten en drinken wel in de regeling op te nemen. Eerder waren eten en drinken een uitsluitingsgrond voor de subsidieregeling. Deze uitsluitingsgrond is eind 2024 vervallen. Zodat de impact van de activiteit meer centraal staat bij de beoordeling van aanvragen.	Gemeente	Voltooid
13c	Motie: Meer aandacht voor cultuursensitieve zorg	Cultuursensitieve zorg kan bijdragen aan een betere communicatie en het vergroten van het vertrouwen en tevredenheid tussen zorgverleners en cliënten. Gemeente en zorgaanbieders ontwikkelen maatregelen die de bewustwording voor het belang van cultuursensitieve zorg vergroten. Binnen het burgerberaad is op dit thema expliciet aandacht gericht in de vorm van een werkbezoek aan de Orhan Ghazi moskee. Al in de opdrachtverstrekking basisondersteuning 2023 aan Farent is inclusie en diversiteit expliciet opgenomen ('alle medewerkers in de basisondersteuning werken LHBTI+ en cultuursensitief'). Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar ouderen met een migratieachtergrond en (mantel)zorgbehoefte. Deze uitkomsten worden meegenomen in de gebiedsplannen van de basisondersteuning. Bij de aanbesteding Huishoudelijke Hulp wordt cultuursensitief werken onderdeel van het programma van eisen.	Gemeente, zorgaanbieders, Farent	2025

14. Outside-the-box

	Actie/Aanbeveling	Omschrijving	Wie	Wanneer
14a	Platform (BB, 14.1)	Ontwikkelen van een platform om participatie van inwoners te faciliteren Op dit moment werkt de gemeente aan een visie op participatie en de participatieverordening 2026. In dit traject wordt de aanbeveling van het burgerberaad om een participatieplatform in te stellen expliciet meegenomen.	Gemeente	2026
14b	De week van ouder worden (BB, 14.2)	Het organiseren van een jaarlijkse week van het ouder worden in 's-Hertogenbosch Er worden al veel activiteiten georganiseerd die te maken hebben met 'ouder worden', zoals het Lang leve Seniorenfestival, 'Senioren zelf aan Zet', 'Vitaliteitsdagen', en de 'SAS- Zomerschool55+'. De gemeente gaat met wonen-, onderwijs-, zorg- en welzijnspartners in gesprek om deze aanbeveling verder uit te werken en te realiseren, in verbinding met andere al bestaande activiteiten en campagnes zoals, 'van mij 'n zorg naar mijn zorg', 'nu nadenken over straks', 'praat vandaag over morgen' en 'Fijn oud worden'.	Ouderen-organisaties, onderwijs, cultuurinstellingen, zorginstellingen, GGD en gemeente	2025-2026

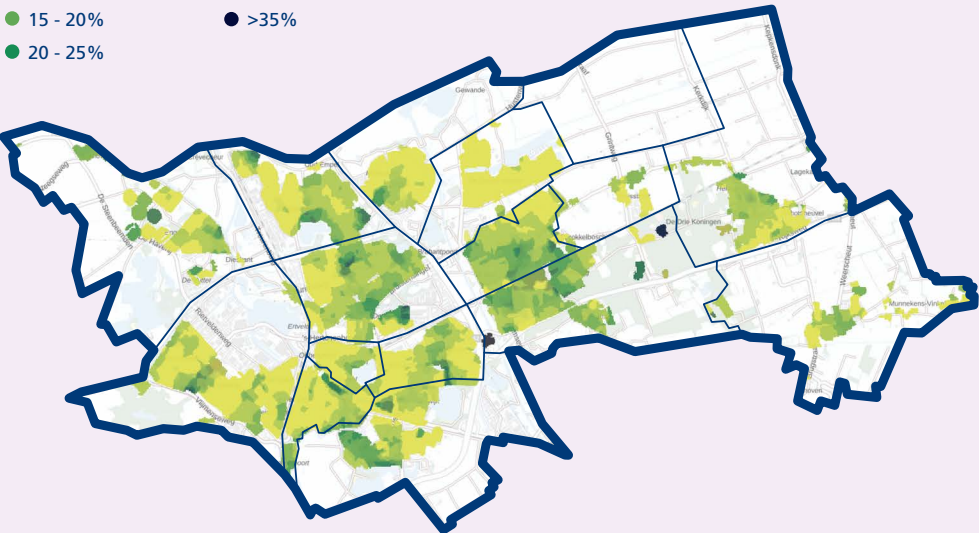

Inwoners 's-Hertogenbosch

Wonen in 's-Hertogenbosch

Vergrijzing

Inwoners van **65 jaar en ouder** per wijk in 2040.

Groei

In **2020** is **18%** van onze inwoners 65 jaar of ouder. In **2040** is **24%** 65 jaar of ouder.

Bouwopgave

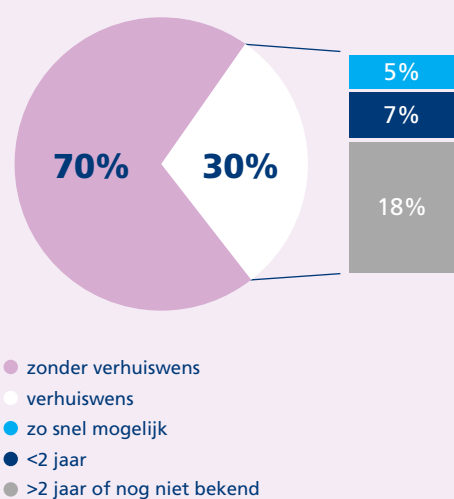
Mensen die zorg nodig hebben wonen **langer zelfstandig**. Dat betekent dat er in onze gemeente **meer passende woningen** nodig zijn.

De opgave vanuit rijksbeleid is om voor 2030 de volgende aantallen aan woningen toe te voegen:

Wens om te verhuizen

Bijna **1/3** van de **65+ huishoudens** wil misschien verhuizen.

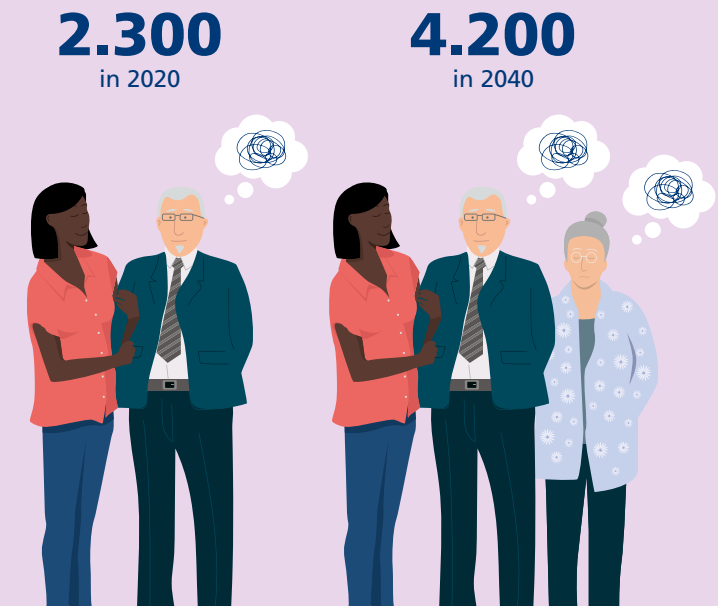
Aandachtspunten

- + Mensen zijn langer **zelfstandig**
- + Mensen blijven langer **fit en vitaal**
- **Eenzaamheid** ligt op de loer
- Mensen leven langer met (chronische) ziekten

Dementie

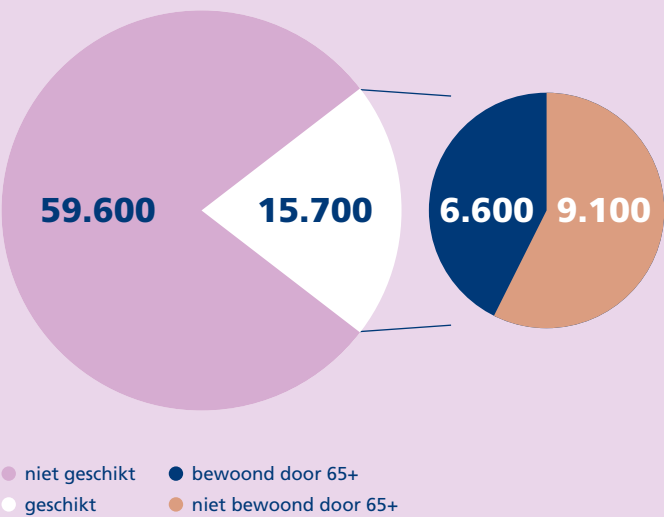
Aantal mensen met dementie **neemt fors toe** en **verdubbelt** bijna de komende 20 jaar.

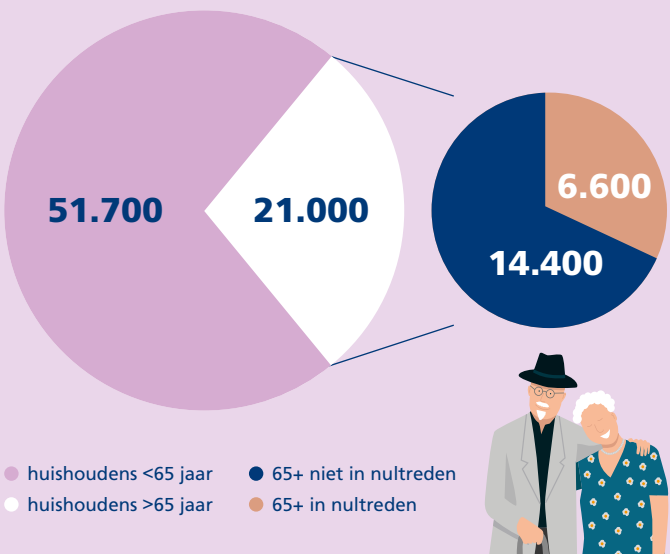
(On)geschikt

De gemeente 's-Hertogenbosch telt in totaal **75.300 woningen** in 2023, waarvan er **72.700** bewoond zijn. Van de totale woningvoorraad zijn **15.700 woningen** geschikt voor zelfstandig wonende 65+ huishoudens, maar niet alle geschikte woningen worden ook bewoond door ouderenhuishoudens.

Aantal geschikte woningen in gemeente 's-Hertogenbosch

Aantal 65+ huishoudens dat woont in een geschikte woning

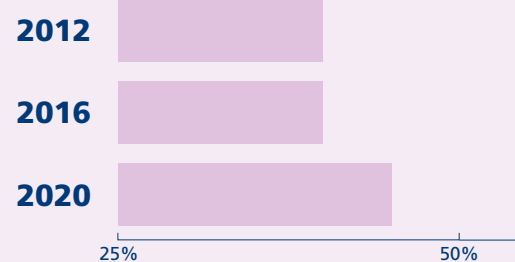

Welzijn in 's-Hertogenbosch

Zorg in 's-Hertogenbosch

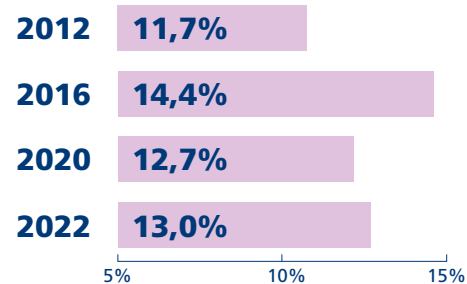
Eenzaamheid

Er zijn meer ouderen **alleenstaand**. Daardoor neemt de **eenzaamheid** toe.

Aantal mantelzorgers

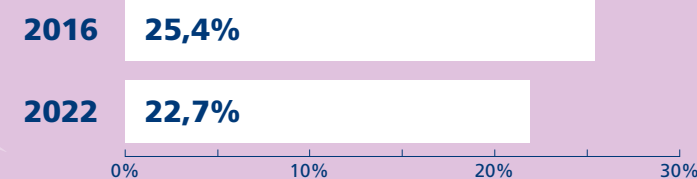
Het aantal mensen dat mantelzorg verleent.

bron: waarstaatjegemeente.nl

Maatschappelijk middenveld

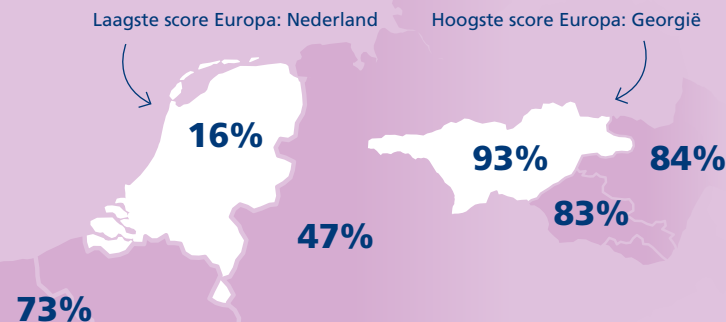
Onderlinge verbindingen, verenigingsleven en vrijwilligers zijn **onmisbaar**. **22,7%** van de volwassenen doet vrijwilligerswerk.

bron: vzinfo.nl

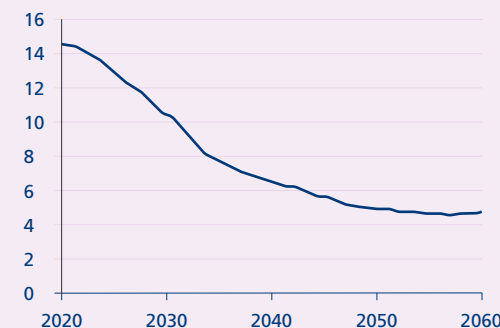
Mantelzorgbereidheid

Hoeveel % van de inwoners vindt het hun **plicht** om te zorgen voor hun **zieke** ouder?

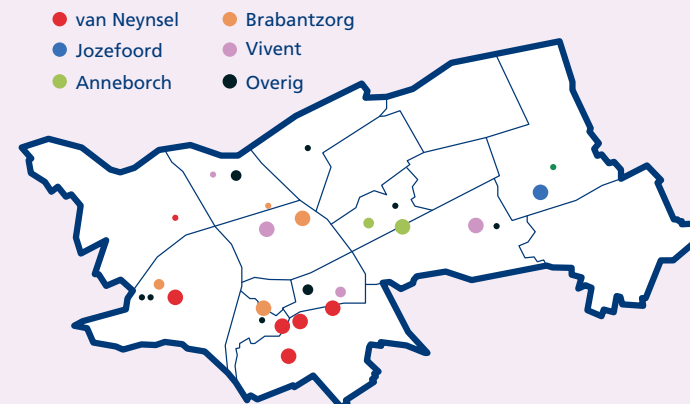

Mantelzorgpotentieel

Dalend aantal **jonge ouderen** (50-65 jaar) in staat om mantelzorg te verlenen aan **oudere ouderen** (85+ jaar).

Verpleeghuiszorg

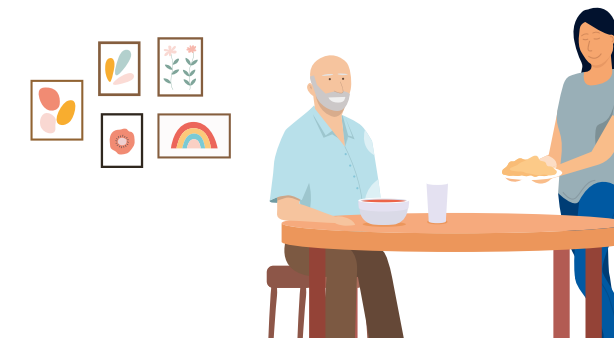
Verpleegzorg

Behoefte verpleegzorg **verdubbelt**. De landelijke overheid zegt: "Geen extra verpleeghuizen".

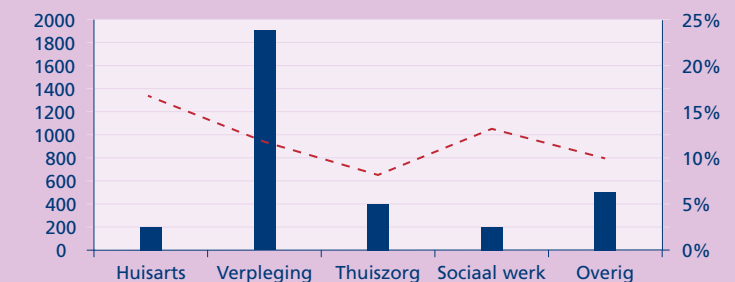
Wmo

Toename gebruik Wet maatschappelijke ondersteuning: In 2022 maakte **66 op de 1000** inwoners gebruik van Wmo.

Arbeidsmarkt

Vrijwel **alle sectoren** in de zorg verwachten een toename in **personeelstekort** de komende 10 jaar.

bron: Regiobeeld Noordoost Brabant ■ tekort in aantal --- tekort in aandeel

Zorgkosten

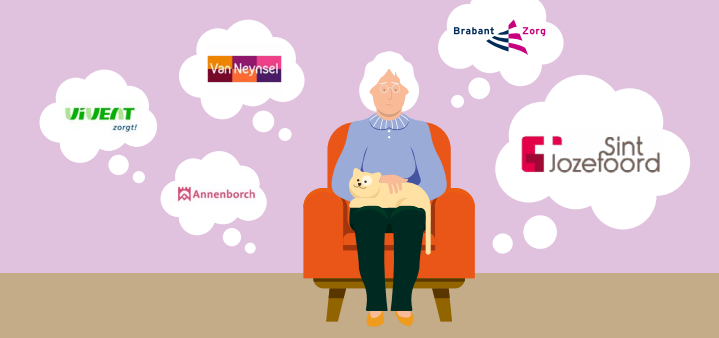
Doorgaan op de **huidige manier** betekent in 2040:

bron: IBO onderzoek 'Niets doen is geen optie'

Zorgaanbieders

Vrije keuze voor zorgaanbieders betekent **meer reistijd** en **minder efficiëntie** in de zorg, want de zorg kan niet gebiedsgericht verdeeld worden.

Informatiebronnen

Overkoepelend

- [Aanjaagteam Wonen, Welzijn, Zorg voor ouderen](#)
- [Brabants Netwerk Wonen-Zorg-Welzijn](#)

Feiten en cijfers

Gemeentelijk

- [Begroting 's-Hertogenbosch 2024](#)
- [Dashboard Wonen 's-Hertogenbosch](#)
- [Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein](#)
- ['s-Hertogenbosch in cijfers](#)
- [Gemeentelijke zorgmonitor](#)
- [Wijk- en buurtmonitor 2022 gemeente 's-Hertogenbosch](#)
- [Woonwensenonderzoek 2023](#)

Bovenlokaal

- [De bevolkings- en woningbehoefteprognose](#)
- [Cijfers en statistieken van gemeenten](#)
- [Kamerbrief over nieuwe arbeidsmarktprognose zorg en welzijn](#)
- [Woonzorgwijzer](#)

Wonen

Gemeentelijk

- [Woonvisie gemeente 's-Hertogenbosch](#)
- [Meerjarige prestatieafspraken](#)
- [Uitvoeringsagenda prestatieafspraken 2025](#)

Bovenlokaal

- [Nationale Bouw- en Woonagenda](#)
- [Programma Wonen en Zorg voor Ouderen](#)
- [Programma Een Thuis voor Iedereen](#)

Welzijn

- [Kijk op Koo](#)
- [Netwerk Informele Ondersteuning](#)
- [Seniorenplatform 's-Hertogenbosch](#)

Zorg

Gemeentelijk

- [Beleidsvisie Wmo](#)
- [Lokale Inclusieagenda](#)
- [Samen Gezond](#)
- [Sociale Structuur](#)

Bovenlokaal

- [Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen](#)
- [Niets doen is geen optie - IBO Ouderenzorg](#)
- [Integraal Zorgakkoord](#)
- [Gezond & Actief Leven Akkoord](#)
- [Regionaal Beleidskader Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang](#)

Burgerberaad

- [Website burgerberaad](#)
- [Rapport Burgerberaad](#)
- [Verslag Dag van Wonen en Zorg 17 oktober 2024](#)

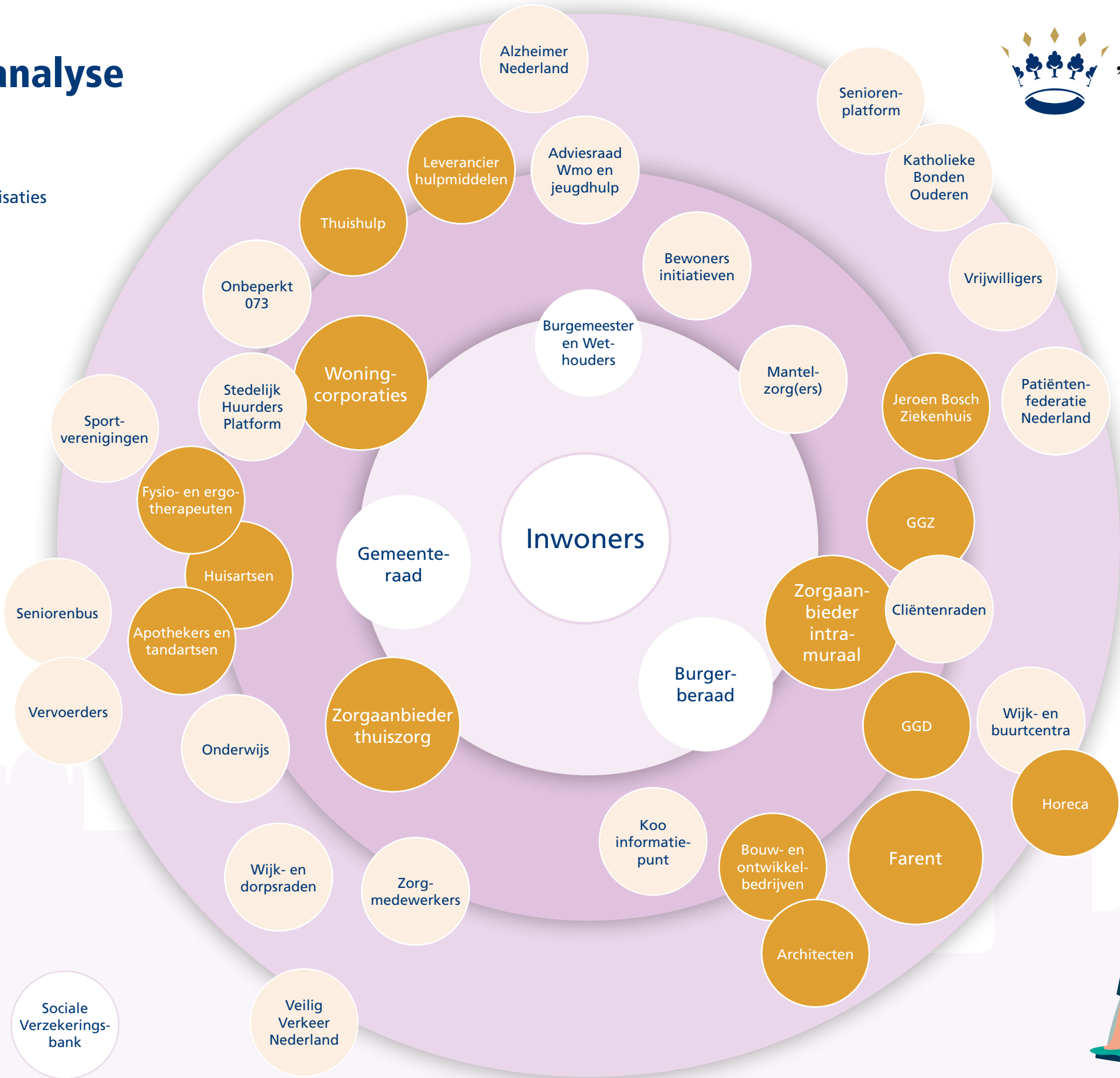
Stakeholderanalyse

- mede-uitvoerders
- belangengroepen/organisaties

Overheden:

Zorgsysteem:

Kan ik iemand helpen met..

boodschappen doen?

Kan ik iemand helpen met..

Omzien naar elkaar, hoe zie jij het voor je?

Kan iemand mij helpen met..

Omzien naar elkaar, hoe zie jij het voor je?